

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra LÆRDOMS LYSTGAARD ELLER ADSKILLIGE DISCURSER FØRSTE PART

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor*, udg. af JØRGEN OLRIK , 1919-20, s. 36. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-falster01-shoot-idm140591135673392/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor

sætte Maal og Maade for GUDs; at holde Purpur saaledes i Agt, at vi anse det for en Farve, som det ogsaa er; at betragte de mægtige Elementer (jeg mener de højeste Herskaber), der styre Jordens Kreds, saalunde, at vi ej med Perserne dyrke *Ilden* som Gud, med Samothracerne *Jorden*, med Ægypterne *Vandet*, med Anaximenes og Apolloniaten *Luften*, men erindre, at alle disse ere dødelige, som *Heracitus* minder om hos *M. Antoninum*^{b)}: *Jordens Død er at blive til Vand, Vandets Død er at blive til Luft, Luftens at blive til Ild, og omvendt*. Med eet Ord: alt hvad vi læse hos *Cyprianum*^{c)} om *Afgudsbilledernes Forføngelighed*, bør vi med Flid omsætte til *Afsky for den selskabelige Afguds-Dyrkelse*. «

VIII

OM UNDERVÆRKER I HEDNINGENES KIRKE.

EN Mand, som var meget ivrig til at forhverve Kundskaber, tilstod, at han havde i lang Tid været meget bekymret over hvorlunde han skulde forklare de tilsyneladende Vidundere, som han kaldte dem^{a)}, i de gamle Hedninges Kirke: at Auguren Accius Navius eller rettere Tarquinius Priscus ved Gudstjænesten kløvede en Slibesten med en Kniv^{b)}; at Billedstøtten af Juno i Veji svarede en Soldat paa hans Forespørgsel, at hun vilde flytte til Rom^{c)}; at Skibet, som sad paa Grund i Tiber-Floden og

ej ved nogen Magt kunde rokkes af Stedet, ved at lystre *Claudix* Haand bar Vidne om hendes Kyskhed^{d)}; at *Æsculapius*, der blev hentet i *Epidaurø*, eller rettere *Slangen, Æsculapii Tegn*, frelste Rom fra *Pestilents*^{e)}. » Disse Knuder«, sagde han, »fortjene sandelig en Forløser; og ingen, der frygter GUD eller er ved sit fulde Vid, tør tro, at disse Underværker ere anrettede af den sande GUD. At tilskrive dem det Ophav, som den trefold største kalder *Dæmonernes Fyrste*, vilde jeg med *Lactantio*^{f)} og andre lærde Mænd ingenlunde bære Betænkende om, hvis det stod fast, at *Pestilents*s Fordærv er i den urene Aands Magt, saa den kan paaføre og atter borttage den. Til nu at tro dette søge ogsaa adskillige Theologer, og sandelig ingenlunde af de halvlærde, at overtale mig; men jeg veed knap om det er med den hellige Skrifs Forlov og Samtykke, hvilken lærer, at hin Fordærv tilføjes af GUDs egen Haand, medens det kun er en Tjeneres Bestilling, som forrettes af Aanden, hvilken *Septuaginta* oversætter ved *Herrens Engel* og GUDs *Engel*^{g)}. Dette og adskilligt andet havde den højagtbare Mand sagt og omsider med Venskabets Ret affordret mig min Mening med honnøtte Stikpiller, da jeg svarede, at Sagen snarere maatte kaldes i Rette for Theologernes Domstol end for vore Bænke; hvorved jeg, for at slippe fri for hin Kendelse, betjente mig af den gamle højtidelige Formular: *non liquet*^{h)}. Omsider, for at føje mig efter Mandens Begæring, sagde jeg: »Fremfor alt mener jeg at man maa udgranske, hvor sikre de Under-

værker ere som du beretter; paa hvilken Tid de ere skete; hvilke der have været Vidner dertil; hvilken Forfatter der har overleveret os dem. Mig synes de fleste sandelig af tvivlsom Troværdighed og opkomne enten af Almuens Overtro eller af Poëternes Drømme, ganske som *Livius*, den højanselige Hjemmelsmand for Roms Historie, mener om hine ældgamle Fabler fra Tiden inden Staden Roms Opkomst, hvilke han derfor lader staa ved sit Værd og affærdiger med disse Ord¹⁾: *Hvad der fortælltes om Tiden inden Staden var grundlagt eller skulde grundlægges, og som mere er udsmykket med poetiske Fabler end overleveret ved uforfalskede Historie-Skrifter om Tildragelserne, det har jeg hverken i Sinde at bestyrke eller at igendrive. Oldtiden overbærer man heri, at den ved at formange Guder og Mennesker gør Stædernes Oprindelse mere majestætisk. Betragt de enkelte Underværker som du har omtalt. Disse ere enten hentede fra umindelige og ukyndige Tider, som hin *Slibesten*, der kløvedes af *Tarquinio Prisco* med en Kniv (endskønt en Perle, opløst i Eddike og skaaret i Stykker, ogsaa omtales af *Plinio*²⁾), eller efterladte os aleneste ved eet og det et mindre bekvemmeligt Vidne, som hin *Junonis Røst i Veji*, der svarede *Soldaten*³⁾ (man kunde ogsaa ej urimeligen mene, at den kom fra en Præst bag *Junonis Figuram*), eller af de bedste Skribenter ej regnede blandt Underværker, som hint guddommelige *Vidnesbyrd om Claudie Kyskhed*, hvilket *Livius*⁴⁾ ved Omtalen af denne Matrone end ikke berører med den yderste Finger-spids, som man siger (thi *Silium Italicum*, som ud-*

sirer Sagen med en pudserlig poetisk Beskrivelse⁵⁾, kære vi os ej om), eller endelig senere befuadne at være løs Sladder, som *Æsculapii Færd til Rom*⁶⁾, hvilket Bistand Staden intetsteds læses at have fornummet, naar smitsom Syge siden oftere hærgede den; hvorved jeg ydermere gøres tvivlraadig dels ved Gesandterne og Skibsmændene, der maaske have været satte ud derpaa af Præsterne og lettelig kunne have skuffet den lettroende Almue, af hvilken *Æsculapii Slange* ej meldes at være set, dels ved de Sibyllinske Bøger, efter hvis Propheti hin Slange siges at være hidbragt; thi ogsaa disse synes at have nydt liden Tillid hos de mere vittige af selve Romerne, som *Cicero* i hans anden Bog om Spaadomme⁷⁾. — Nu fremførte den Ven, med hvem jeg snakkede, ydermere andre Underværker af tvivlsom Hjemmel, saasom Exempler paa *Kirke-Røvere*⁸⁾, der foregives at være blevne skilte ved Øjnenes Lys eller forrykte i Hovedet eller straffede med Skibbrud. »Lad saa være«, sagde jeg, »og tænk dig at alt dette er sandt⁹⁾; hvo er vel uvildende om, at Kirke-Ran overalt mishager GUD? Hvo har ovovet at bandlyse den guddommelige Hævn eller rettere GUD selv fra den verdslige Republique? For iøvrigt at affærdige Sagen i faa Ord: Underværker hos Hedningene ere snart rene Fabler og Eventyr (den Slags from Overtro vil man ej sjælden finde udbredt ogsaa i Fædrenes Kirke helt ned i vor Tid, for ikke at tale om Rabbinernes Paafund), snart menneskelig Øjenforblændelse og Kunststykker af Præster eller Hofmænd (herhen

regner jeg *Vespasiani* og *Hadriani* falske Underværker med at gengive biinde deres Syn, hvilke ere røbede af selve Skribenterne *Tacito* og *Spartiano*⁷⁾, samt de *Naadegaver*, som sædvanlig tilskrives Kongerne af England og Frankrige, Salvekrukken i Rheims etc.⁸⁾. Undertiden fragaar jeg ej at de ere sande⁹⁾, men dog naturlige og af den Art, at de maa skydes ind under de saakaldte skjulte *Qualiteter*¹⁰⁾; herhen høre, efter min Mening i al Fald, adskillige Værker af *Apollonio fra Tyana*¹¹⁾ (thi jeg vover ej at unddrage dem alle min Tiltro), item de fleste af *Oraclernes* Værker og Sprog, hvilkes Natur og Art jeg tykkes mig at se i hin Historie, som *Plutarchus* og *Gellius*¹²⁾ fortælle om en Præst ved Navn *Cornelius*, saalydende: *Paa den Dag da C. Cæsar og Ca. Pompejus under Borgerkrigen holdt Feltslag med hinanden udi Thessalien, var der en Præst i Patavium*¹³⁾ *ved Navn Cornelius, af fornem Slægt, ærværdig ved sin Præstedoms Ceremonier og hellig ved sit rene Levned, hvilken pludselig (mærk vel!) kom udi Affect og sagde, at han langt borte saa den skarpeste Strid at stande; dernæst, at nogle vege, og andre trængte paa — aldeles som om han selv havde været med i Slaget — og siden udraabte han med eet, at Cæsar havde sejret. Denne Forudsigelse af Præsten Cornelio syntes ganske vist den Gang slet funderet og vanvittig; men siden vakte den stor Forundring, fordi ikke alene Dagen for Kampen og Slagets Udgang var den samme som han havde forudsagt*¹⁴⁾, *men ogsaa alle indbyrdes Omskiftelser under Kampen og selve de tvende Hærs Sammenstød forestilledes ved Spaamandens Geberder og Tale. Alt falder*

nemlig tilbage paa *Enthusiasmum* eller *det naturlige Raseri*, endskønt du ej uden Grund har en Tanke om at en eller anden Gejsts Tjeneste stikker under (ligesom *Pythagoras*, der tillægges Luft-Gejster *al Spaadoms-Kunst og Propheti*¹⁵⁾), hos *Diogenem Laërtium*¹⁶⁾ saa vel som hos vore egne Folkefærd, langt borte, oppe under selve Nordstjærnen: *Lapperne*; hvad der er en velbekendt Sag¹⁷⁾.

IX

DEMOCRITUS IMOD SADDUCÆERNE.

ENGANG da jeg stod med *Diogene Laërtio*¹⁸⁾ i Hænderne — en Skribent, ved hvem jeg piejer at fornøje mig overmaade meget — blev jeg forrasket af en Ven, der udmærkede sig ved lærde Studier. Han kastede et Blik i Bogen, og da han saa, at det var *Democriti*¹⁹⁾ Levned som jeg havde for Haanden, sagde han: »Sandelig, sandelig, hans Navn var vel værd, at hin flittige *Laërtius* havde anvendt mere Umage paa det; thi saa vidt som det er muligt at gætte af den om jeg saa maa sige skibbrudne *Democriti* søndersledne og adsplittede Skrifter, synes ingen af de Gamle at have filosofieret viseligere og artigere end han²⁰⁾. Dernæst holdt han en lang Tale og forkyndte, hvad *Epicurus*, *Cartesius*, *Jordanus Brunus* og andre skyldte *Democrito*²¹⁾. Jeg fremførte derhos en Ting, som jeg forundrede mig over at saa vel *Laërtius* som *Menagius*²²⁾ havde for-